

ორი ილია საქართველოს სოფლის მეურნეობის შესახებ

თეატრალური

ვაჰტა კოლუაშვილი,
პროფესორი, საქართველოს
სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა აკადემიის წევრი

ქართველი ერის ტრადიციული აგრარული კულტურა, როგორც ცნობილია, წინააზიურ სივრცეში ყალიბდებოდა. იგი სამართლიანად ითვლება უძველესი მინათმოქმედებისა და მეცხოველეობის განვითარების კერად. აქ თავდაპირველად შექმნილი მეურნეობისა და მეურნეობრიობის ფორმები, შემდგომში საფუძვლად დაედო ევრაზიაში (სამხრეთ-აღმოსავლეთის გამოკლებით), მოგვიანებით წარმოშობილ აგრარულ სამეურნეო-კულტურული კომპლექსების სხვადასხვა ტიპს, რომელიც ძირითადად მარცვლეულის, მევენახეობა-მელვინეობის, სხვადასხვა სახის პირუტყვის მოშენებასა და მისგან მიღებული პროდუქტების მოხმარებაზე იყო დაფუძნებული.

„გულგრილად ვუცქერით საქმესა და თან კიდევაც ვკვირობთ, რატომ ჩვენში არაფერი საქმე არ ხერხდებაო“, – ბრძანებდა სიცოცხლეშივე ერის მამად წოდებული ილია ჭავჭავაძე, წმინდა ილია მართალი. დღესაც ასეა. ვამბობთ: რა გვეშველება? საქმით კი არაფერს ვაკეთებთ.

ილია ჭავჭავაძე დიდ ყურადღებას აქცევდა აგრარულ საკითხს, სოფლის მეურნეობას, მის პრობლემებს, როგორც მატერიალური წარმოების ძირითად დარგს. ქართველ ერს დამოუკიდებელი სამინათმოქმედო კულტურისა და ტრადიციების მქონე ხალხად, ხოლო საქართველოს, მისი ბუნებრივ-კლიმატური და ნიადაგობრივი მრავალფეროვნების გამო, აგრარულ ქვეყნად მიიჩნევდა და მისი განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებად აგრო-სასურსათო სფეროს ეხსენებოდა: „ამას ეჭვი არ უნდა, რომ ჩვენი ქვეყანა მინათ-მოქმედი ქვეყანაა და ერთად-ერთი წარმოება, რომელსაც იგი ამოქმედებს, სასოფლო მეურნეობაა, ესე იგი – იმისთანა წარმოება, რომელსაც პირდაპირ მიწასთან აქვს საქმე და მიწის-მოქმედებასთან“.

ერის მამამ ამ მიმართულებით ფიქრის ახალი კულტურა შექმნა საქართველოში, რაც ისტორიისა და ტრადიციის შესანიშნავ ცოდნას ეფუძნებოდა. ერის მოძღვარი წერდა: „ჩვენი ეკონომიკური ძალღონე ჯერ კიდევ სოფელია და სოფლური მეურნეობა, ამიტომაც ჩვენი სრული ყურადღება სოფელს უნდა თავს დასტრიალებდეს, მარტო სოფელს უნდა ეკუთვნოდეს, თუ სამუდამოდ არა, ჯერ ხანად მაინცა“, – ილიასეული ეს მოსაზრება ეხლაც ძალშია.

ილია გულისტკივილით აღნიშნავ-

და, რომ აგრარული ურთიერთობები ვერ უზრუნველყოფენ საქართველოს სოფლის მეურნეობის ძირითადი პროდუქტების – პურისა და ღვინის – შეუფერხებელ წარმოებას, მათი გაძნელებული რეალიზაციის გამო.

ვაგლახ! ეს პრობლემა ისევ გადაუჭრელია.

„დღეს, თვითეული ჩვენგანი ჰგრძნობს, რომ აქამომდე მივიწყებულს ეკონომიკურს მხარეს ჩვენის ცხოვრებისას პირველი ადგილი უნდა დაეთმოს სხვა საზრუნავთა შორის; რომ ეკონომიკური ცხოვრების მოედანზე უნდა ვეძიოთ ღონე ჩვენის გაძლიერებისა, ტანში გამართვისა და აქ უნდა გავისარჯნეთ და ვიამაგოთ“ – ბრძანებს ილია.

ბატონებო! გონს მოვეგოთ, დიდი მოაზროვნის ნაღვანაზრევი არა მარტო წარსულს ემყარება, არამედ აწმყოსაც ასახავს და ემსახურება, იგი მომავალსაც წინასწარმეტყველებს.

„სწორე გზის პოვნა და მასზე სვლა ნახევრად გამარჯვებაა“, – გვეუბნება ერის მოძღვარი. ილია მის თანამედროვეებს მართებულად მოაგონებდა ხოლმე, აწმყო შობილი წარსულისგან არისო მშობელი და, მამსადამე, წინამორბედი მომავლისა. მას სწამდა, რომ „თუ ერმა პურისა და ქერის ხვნა-თესვის გარდა ვაზის მოვლა მაინც იცის კარგად თუ ავად, იცის ღვინის დაყენება, ჰქმნის ამ ერს სხვასთან შედარებით, თუ სხვა ყოველი გარემოება ერთნაირია, უფრო წინ წასულად ქონებითად და, აქედან, ზნეობითადაც“.

ილია ჭავჭავაძემ სწორად გაიაზრა ეროვნული ზნეობრივი ღირებულებებისა და ერის ტრადიციული სამეურნეო მახასიათებლების ერთიანობა. „ჩვენებური გლეხი ბინადარი კაცია, საცა

დაბადებულა, იქ მკვიდრად ფეხ-მოკიდებულია და ღრმად ფესვგადგმული. იგი თავის მამა-პაპულ ბინაზედ დამოკიდებულია მარტო საეკონომიო ანგარიშით კი არა, არამედ სულითაც და გულითაც, ესე იგი ზნეობითაც შემსჭვალულია. მისი სოფელი სამკვიდროა, თვითონ „მკვიდრია“ თავის სოფლისა და სხვა თავ-მოსაწონებელი სახელი არ იცის“, – წერდა ილია. მისი თვალსაზრისით, ქართველი გლეხის ზნეობრივ-ფსიქოლოგიურ სახეს მინათმოქმედების გაძლიერების ეროვნული ტრადიციები და თავისებურებები აყალიბებდა. სწორედ ამიტომ გაიხადა ილიამ სოფლის მეურნეობა ეროვნული ცხოვრების აღორძინების პროგრამის ეკონომიკურ საძირკველად. „ქართველების ძალა ძველის-ძველდრომდე მიწის შემუშავება, მეურნეობაა, ჩვენი ძალა იმთავითვე სოფელი იყო“, – ბრძანებდა იგი.

ილია ჭავჭავაძის მიერ სადღეისო ამოცანის ამ პრაქტიკულ ხედვას ღრმა ისტორიული საფუძველიც ჰქონდა: ქრისტიანობა ხომ უპირველესად იმ ქვეყნებში გავრცელდა, სადაც მევენახეობა იყო განვითარებული; ამიტომ ქართველობამ უყოყმანოდ მიიღო პურითა და ღვინით ზიარების საიდუმლო. ამასთან, მეღვინეობასა და ქართულ სუფრას შეუნარჩუნა განსაკუთრებული დატვირთვა. ქრისტიანობას სასიკეთოდ შეერწყა უძველესი ქართული ტრადიციები და წარმართულ ჩვეულებათა ის ღირებულებები, რომლებიც ეროვნულ ინტერესებს გამოხატავდა. ქრისტიანობა იქცა ქართული ზნე-ხასიათის საყრდენ ლერძად, რომლის ირგვლივ ბრუნავს ჩვენი ეროვნული ცნობიერება. ამიტომაც ილია ბრძანებდა: „ქრისტიანობა, ქრისტეს მოძლ-

მარტივი - №3 2009

ვრების გარდა, ჩვენში ჰნიშნავდა მთელის საქართველოს მიწა-წყალს, ჰნიშნავდა ქართველობას. ქართველი და ქრისტიანი ერთსა და იმავე მნიშვნელობის სიტყვები არიან... ქრისტიანობა პოლიტიკური ქვეითი იყო საქართველოს მრავალ წანილების გასაერთიანებლად და შემოსაკრებლად. ერთობა სარწმუნოებისა ერთობას ერისას მოასწავებდა.“

როგორც ილია მართლისათვის, ასევე საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უნმადესისა და უნეტარესის ილია მეორისათვის ქვეყნის ეკონომიკური და სულიერი განვითარება ეროვნული მეობის საერთო ფესვიდან ამოზრდილი ყლორტებია. ამ თვალსაზრისით, მიწის განცდა ქართველი კაცისთვის მისი საერთო მსოფლალქმის უშუალო გამოვლინებაა და სოფლის მეურნეობის გააზრებისა და მოწყობის ქართული მოდელის სათავეები სწორედ ქართველის ზოგადკულტურულ ვინაობასა და რაობაში უნდა ვეძებოთ.

ილია მართალს სწამდა, რომ: „ჩვენ ქართველები პურისა და ღვინის ქვეყანა ვართ“. უნმადესი ილია მეორე მიიჩნევს: „საქართველო ყოველთვის იყო და კვლავაც უნდა ვახდეს ვაზისა და ხორბლის ქვეყანა“.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სასურველსა და შესაძლებელ მიმართულებაზე სერიოზული მსჯელობის კონტექსტში ცხადი მხოლოდ ორი რამ არის. პირველი: როგორი არ უნდა იყოს საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკა. და მეორე: რა და რაგვარია საქართველოს ეკონომიკური მომავლის ყველაზე სასურველი სახე.

სასურველია საქართველოს გარდაქმნა მაღალგანვითარებულ აგრარულ-ინდუსტრიულ ქვეყნად, რომელიც თვითონ დაიკმაყოფილებს თავის სასურსათო და სხვა საარსებო მოთხოვნილებებს, ექნება დადებითი სალდო პარტნიორ ქვეყნებთან ვაჭრობაში და საექსპორტოდ – მეცნიერებატევადი (ღრმამეცნიერული, მაღალტექნოლოგიური), სამეურნელო, მეცნიერული და ხარისხიანი (ეკოლოგიურად სუფთა) სოფლის მეურნეობის პროდუქცია. ეს სასურველი მიმართულება საქართველოს უსაფრთხოებასაც (უშიშროება), ანუ გარე ძალების (და მათი სხვადასხვა კომბინაციების) ნებათაგან დამოუკიდებლად მისი ეკონომიკური სიცოცხლისუნარიანობის გარანტირებულ შენარჩუნებადობასაც გულისხმობს. მეურნეობის სწორი გაძლიერების შემთხვევაში საქართველოს არათუ ქვეყანაში დღეს არსებული მოსახლეობის, არამედ 10-12 მილიონი ადამიანის გამოკვება შეუძლია.

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის თვალსაზრისით, ქვეყნის ეკონომიკის ძირითადი დარგი თავისი პრობლემებით ყოველთვის ქართველი ერის სულიერი და მატერიალური ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს სფეროებს უკავშირდებოდა. ამიტომ ეროვნული ტრადიციების შენარჩუნებისათვის ბრძოლაში ილია მეორე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სოფლად ყოფა-ცხოვრების განვითარებას, გლეხკაცის ადგილზე დამაგრებას, მისთვის ცხოვრების მისაღები პირობების შექმნას, შემოსავლების ზრდას, მთისა და მთისწინეთიდან მოსახლეობის მიგრაციის შერყევას და მათი რიცხოვნობის შემდგომ ზრდას, კულტურული ლანდშაფტებისა და ეკონომიკურად პროდუქტიული ზონების შენარჩუნებას, ფერმერული მეურნეობებისა და ხალხური რენესის, აგროტურიზმისა და საკურორტო ინფრასტრუქტურის განვითარებას; მოგვიწოდებს ახალგაზრდობისაგან დაცლილი და მოხუცების ანაბარა მიტოვებული სოფლის მხარდაჭერისა და აღორძინებისაკენ. ღრმად სწამს, რომ საქართველოს მთიანეთში მეცხოველეობის განვითარება ქვეყნის ერთ-ერთი მთავარი სასიცოცხლო არტერიის – მთიანეთის აღორძინების და თავდაცვის უპირველესი პირობა იქნება. სწორედ ამის გაცნობიერებამ ათქმევინა უნმადესსა და უნეტარესს: „მიხედეთ მიწას; მიწა დაგაპურებთ და გაგათბობთ თქვენ. ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ შეიცვალოს ჩვენი დღევანდელი ყოფა, ამაღლდეს ზნეობა, ამუშავდეს ჩვენი ნარმოებები, აყვავდეს სოფლის მეურნეობა.“

ილია მეორე ბრძანებს: „ჩვენ სული უნდა ვყოთ ტაძრად, გული კი, – სანთლად წინაშე ღვთისა, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება დავინახოთ გზა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე.“ ჭეშმარიტების გზა სინერგიაა, ანუ უფლისა და ადამიანის ნების გაერთიანება. მეოცე საუკუნის 70-80-იან წლებში გამოქვეყნდა, რომ პროგრესის ევროპული ტრადიციული მოდელი, – ნარმოების განუსაზღვრელი ზრდა და ბუნებრივი რესურსების დაუნდობელი ექსპლუატაცია, – სრულებითაც არ ყოფილა სასურველი გზა, პირიქით, ნარმოიშვა „რისკის საზოგადოება“, სადაც ადამიანთა ჯანმრთელობას, ბედნიერებასა და თავისუფლებას სწორედ ის საშუალებები ეშუქება, რაც გამოვლილია მათი უზრუნველყოფისთვის. პრობლემის დასაძლევ პუმანურ ღონისძიებათა განხორციელებას უპირისპირდება კერძომესაკუთრული ეგოიზმი, იქმნება ჯანმრთელობისათვის საეჭვო ხელოვნური და სინთეზური საკვები პროდუქტები და საკვებ ანალოგებად წოდებული მეცნიერების უახლესი მიღწევების დონეზე პროგრამირებული საკვები, ფალსიფიკატები. ხშირად საკვები სუროგატებისა და ფალსიფიკატების წარმოება სახელმწიფოთა ინტერესებშიც შედის და სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის მოტივებით მართლდება.

მრავალფეროვან ბუნებასთან ჰარმონიულად შეთანასწორებული ქართული ცხოვრების წესი ის ჯადოსნური ძალა იყო, რაც, ხშირად, მტრისგან გავერანებულ საქართველოს კვლავ ფეხზე აყენებდა. ამის შესახებ 1880 წელს ილია ჭავჭავაძე წერდა: „საკვირველი ეს არის, რა ქონებამ გაუძლო ამისთანა ყოფას? რა ჰკვებავდა ხალხსა, რა ქონებით უძღვებოდა ამოდენა ომებსა და სისხლისღვრასა?“ და იქვე დასძინდა: „უნდა ვიგულისხმობთ, რომ ამისი პასუხი ჩვენს ეკონომიკურ აგებულებასა და წყაროებში უნდა მოინახებოდეს. უეჭველია, ჩვენი წინანდელი წყობა ისეთი ყოფილა, რომ იქიდან შქონია ის ქონებითი ძალ-ღონე, რომლითაც იგი გასძლიოდა ამოდენა ვაი-ვაგლახსა და ომსა ამოდენა ხნის განმავლობაში.“

ლვინო და პური საკრალური საკვები პროდუქტებია, მათზე აუცილებელია მკრეხელობა. ღვინის შებღალვის თაობაზე ილია ჭავჭავაძე წერდა: „ჩვენებური ხალხი ძალიან ჰთაკილობს ღვინოში ყურძნის წვენი მეტი სხვა რაიმე ჩაურთოს ... ღვინოს კეთებას ჩვენში მთელი ათასის წლების ისტორია აქვს და, მაშასადამე, არის რამ მიზეზი, რომლის ძალითაც ჩვენი ერთ-ერთი თვისებურ ღვინოს კეთებას ჰრჩეობს და ევროპულს უფრთხის და ერიდება დღესაც. ვინ იცის, იქნება ეს მიზეზი პატივსაღებია, ჭკვადმისაღებია?“ ევროპაში... „ღვინის ფერის მისაცემად სანდალს უშვრებიან, ჭიაფერსა, ლილას, ალუბლის წვენს, ანწლს და სხვა ათასგვარ ნამალსა, მაგალითებრ, შაბსა, რკინის არჯაფსა, სპირტსა და ერთგვარ შენარევს ტყვიისას, რომელსაც „პროტოქსიდს ტყვიისას“ ეძახიან ... რატომ აღარ იკითხავენ, რომ ამ ოსტატობით და მეცნიერებით კეთება ღვინისა ღვინის სუნსა არჩენს ყურძნის წვენს? რატომ არ იკითხავენ, ევრეთ ნაკეთები ღვინო ღვინოდ ჩაითვლებოდა, ესე იგი იმ მარგებელ სასმელად, რომლისთვისაც ბუნებრივი მართალი ღვინოა დანიშნული?“

„ჩვენებური ღვინო მართალი ღვინოა, რაც ბუნებური ღვინისათვის საჭიროა ჩვენც იმოდენად ვიცით, რამოდენადაც ევროპელთა.“ – ბრძანებდა ილია. ქართული ღვი-

ნის უმთავრესი ღირსება „ბუნებრიობაა“, მხოლოდ „ნატურალობაა“. ღვინის ფალსიფიცირების ხერხები და მეთოდები ევროპიდან რუსეთის გზით ჩვენში შემოსულ ე.წ. „სიახლეთა“ ნაკადს მოსდევდა და ზიანის მეტი არაფერი მოჰქონდა. აქ ილიას მხედველობაში ჰყავდა არა ჭეშმარიტი ევროპელი მეღვინეები, არამედ ისინი ვინც „გამორჩომისათვის“ ყოველგვარ ღონეს ხმარობდნენ და „ბუნებურ“ ღვინოს ათასგვარის „ოსტატობით“ აბევრებდნენ. ილია ჭავჭავაძე ქართველ მეღვინეთა გასაგონად აცხადებდა: „თუ ჰსურთ, რომ რუსეთის ბაზარში ჩვენმა ღვინომ ადგილი დაიჭიროს და ევროპულს, ყალბს ღვინოებს აჯობოს და გზა დააცლევინოს, ეს მართო იმით შეიძლება მოხდეს, რომ გასამკლავებლათ ყალბ ღვინოს ჩვენი მართალი ღვინო პირში წაუყუყუნოთ. აქ ჩვენი გამარჯვება უეჭველია.“

ამაზე ლოგიკურად და მიზანდასახულად გზის ჩვენება ალბათ ძნელი წარმოსადგენია.

უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე გემოდღვრავს: „ერს, ისევე როგორც პიროვნებას, აქვს ღირსების გრძნობა. სშირია შემთხვევა, როცა ადამიანის მიწიერი კეთილდღეობა ღირსებაზე უარის თქმის შედეგია. მაგრამ ასეთი ქმედება მთელი ცხოვრების განმავლობაში მძიმე ტვირთად აწევს პიროვნებასაც და ერსაც და ინვესტის მის სულიერ დეგრადაციას. საზოგადოება, რომელიც ღირსების განცდას მოკლებულია, განწირულია გადაგვარებისათვის.“

დასავლეთის დემოკრატიის გამომხატველი ეკონომიკური სისტემა ძალზე მაცდურია და მისი ღირსება სათუთა. დასავლეთის დემოკრატია უნაკლოდ ვერ მივიჩნევთ, იგი მხოლოდ იმდენადაა საინტერესო, რამდენადაც ტოტალიტარული სისტემის ალტერნატივაა. “შესამე სამყაროში” შიმშილისა და სიღარიბის პასუხისმგებლობა ჩრდილოეთს ეკისრება. განვითარების პოლიტიკა იმპორტული ბარიერების ან უკონტროლო საკრედიტო განაკვეთების ზრდის მეშვეობით სამხრეთის მოუქნელი აზროვნების ნაკლებ განვითარებულ ქვეყნებს გაცილებით მეტს ართმევს, ვიდრე ისინი დახმარების სახით საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან და მსოფლიო ბანკიდან იღებენ.

თანამედროვე ეკონომიკური აზროვნება გვიანდელი ფეოდალური ეპოქის სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის – მერკანტილიზმის გამოძახილია. მერკანტილიზმის დოქტრინის არსებითი დებულებაა: **“ყოველთვის უკეთესია საქონელი მიყვიდოთ სხვებს, ვიდრე ვიყიდოთ, ვინაიდან**

პირველ შემთხვევაში მიღებული იქნება განსაზღვრული სარგებლობა, მეორეს გარდაუვალი ზარალი მოჰყვება“.

ამ დოქტრინის მამოძრავებელი ძალა და ზნეობრივი კოდექსი იყო და არის ზღვარგადასული სიხარბე, მომხვეჭელობა-გამდიდრების წყურვილი თავისი ინტერესების სამსახურში აყენებს კაცთა მოდგმის მიერ შემუშავებულ იდეურ და ზნეობრივ ინტერესებს.

ამის შესახებ საქართველოს პარტიარქი წერს: „ისტორიის თანამედროვე ეტაპი მომხმარებლური საზოგადოების ღირებულებათა ზეობის დროცაა. მისთვის მთავარია მიწიერი კეთილდღეობა და არა სულიერი სიმდიდრე. ამიტომაცაა, გამართლება ეძებნება მატერიალური გამდიდრების ყველა საშუალებას. დღეს ბაზარზე საქონლისა და მომსახურების შეუზღუდავი წარმოება კი არა, ფული ბატონობს და თუ ეს მომხმარებლური პროცესი დროზე არ შეჩერდა, საზოგადოება კატასტროფის წინაშე აღმოჩნდება.“

მოსავლიანობის გაზრდის მიზნით ჰერბიციდების, სხვადასხვა აეროზოლების, მინერალური სასუქების არარაციონალური გამოყენებით ირღვევა ეკოსისტემა, შესაბამისად, ადამიანი იღებს საეჭვო ღირსების საზრდოს. ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საეჭვო ხასიათის სინთეზური საკვები პროდუქტები, საკვები ანალოგები, გენეტიკურად მოდიფიცირებული ბოსტნეული და კვების მრეწველობაში არასტანდარტული ტექნოლოგიების დანერგვა საშიშროებას უქმნის ადამიანთა მოდგმას.

მალფუჭებადი სურსათის შენახვით ან არაეკოლოგიური ტექნოლოგიებით გამონეული ზარალის აღმოსაფხვრელად მსოფლიოს ყველა ქვეყანა საკვებში სხვადასხვა სახის ნივთიერებას ამატებს. სადღეისოდ ევროკავშირის სათანადო სამსახურების მიერ 296 სახის შემავსებელი ნებადართული, ყველა მათგანი ჯანმრთელობისათვის პრაქტიკულად უვნებელ ნივთიერებადაა მიჩნეული, მაგრამ არ გამოიციხავენ გარკვეულ რისკსაც, რადგან არ არსებობს შეფასების უზრუნველყოფის სრული გარანტია, ამიტომ პროდუქციის გარეგნული სახე და საგემოვნო თვისებები მომხმარებლის ჯანმრთელობაზე ზრუნვას არ ნიშნავს. ევროსაბჭოს კანონმდებლობა ამ მხრივ უფრო მენარმის ინტერესებს იცავს, ვიდრე მომხმარებლისას.

საკვებში ხელოვნური არომატიზატორების და სინთეზური სურნელოვანი ნივთიერებების მასობრივმა გამოყენებამ ადამიანის ჯანმრთელობაზე შეუქცევადი გავლენა უკვე მოახდინა.

ქალაქელის სენსორული შეგრძნებები (ყნოსვა, გემო და არა მარტო ესენი) სოფლის მცხოვრებელთან შედარებით გაცილებით უფრო დაჩლუნგებულია, ეს, უდავოდ, ხელოვნურად არომატიზებული საკვები პროდუქტების უპირატესი მოხმარების შედეგია.

კათოლიკოს-პატრიარქი წერს: „**მსხვილ ტრანსნაციონალურ კომპანიებს, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან, რომ ხელოვნური მეთოდებით (გენური ინჟინერია, შხამქიმიკატები, მცენარის ზრდის სტიმულატორები და ასე შემდეგ) მიღებული საკუთარი ჭარბი პროდუქციისათვის გასაღების ბაზრები გააფართოონ და სხვა ქვეყნებში ადგილობრივი ბუნებრივი პროდუქციის წარმოება შეაფერხონ, სურთ, საქართველოც თავიანთი გავლენის სფეროდ და მათი სურსათის იმპორტზე დამოკიდებულ ქვეყნად გადააქციონ; მით უმეტეს, რომ აქ ხალხის დებალი მსყიდველუნარიანობის გამო იაფფასიანი, უხარისხო ნაწარმის გასაღება პრობლემას არ წარმოადგენს. ამ ტენდენციას ჩვენი პოზიცია და ინტერესები უნდა დავუპირისპიროთ... თვით მოსახლეობასაც შეუძლია ზომების მიღება, – მან უარი უნდა თქვას ჯანმრთელობისათვის მავნე პროდუქციაზე, თვითონ უნდა დაიწყოს მინის დამუშავება და შექმნას მცირე სანარმოები... ჩვენთან ეკოლოგიურად სუფთა და კონკურენტუნარიანი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების კარგი შესაძლებლობა ვვაქვს და ამ სახით მსოფლიო ბაზარზე მყარად დამკვიდრების პერსპექტივაც.“** ილია მეორის მოწოდებასთან დაკავშირებით შეიძლება ვთქვათ, რომ ამჟამად დედამიწაზე არ არსებობს და, ალბათ, არც უახლოეს პერიოდში გამოინახება სასურსათო უზრუნველყოფის გლობალური პრობლემის გადაწყვეტის უნივერსალური მექანიზმი (მოდელი). ჩვენი აზრით, ამ პრობლემის სიმძიმე დღესაც და მომავალშიც, ეროვნულ (ქვეყნის) დონეზე გადასაწყვეტი იქნება.

მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია მეორე როცა ბრძანებს, რომ მოსახლეობამ უარი უნდა თქვას ჯანმრთელობისათვის მავნე პროდუქციაზე, იგულისხმება, რომ უარი უნდა ვთქვათ ამგვარი პროდუქციის როგორც მოხმარებაზე, ასევე მის წარმოებაზე. საქართველოშიც ინარმოება ფალსიფიკატები, მათ შორის ღვინო. წუ დავხუჭავთ თვალს და ვაღიაროთ, რომ რუსეთში ექსპორტირებული ღვინის გარკვეული ნაწილი ფალსიფიკატი იყო, ხოლო მწვანელი ნიტრატებით გაჯერებული ჩვენ ხელისუფლებას სამეცნიერო პუბლიკაციებით „ქვეყნის პოლიტიკური და

ეკონომიკური ორიენტირები თავსებადი უნდა იყოს”, „მევენახეობა-მეღვინეობის პრობლემების გენეზისი და მათი რეგულირების მიმართულებები“, „In Vino Veritas“ ანუ „ღვინო დანმენდილი, სასახლე განმენდილი“ ვაფრთხილებდით: ქართული ღვინო საკარალურია. განიშინდენით, ვიდრე შეეხებოდეთ, ხოლო სასახლე გაიშინდოს უმეცრეებისაგან.

წმინდა ილია მართალი წერდა: „**სამი ღვთაებრივი საუწვევ დავერჩა ჩვენ მამა-პაპათაგან: მამული, ენა, სარწმუნოება.**“

ვაი-ვაგლახით დღემდე მოვიტანეთ სამივე.

როგორ მოვუაროთ მამულს? დღეს, როცა მსოფლიოში მიმდინარე ინტეგრაციის და გლობალიზაციის პროცესებში მცირე სახელმწიფოებისათვის თავის დაცვის შესაძლებლობები კნინდება, რით დაუპირისპირდეთ ამას?

უნმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე გვეუბნება: „**სისტემური კრიზისის თავიდან აცილების მიზნით დასავლეთმა კურსი ეკონომიკის სფეროში სახელმწიფო სექტორის შედარებით გაძლიერებაზე აიღო, რაც თავისუფალი ბაზრიდან უფრო რეგულირებად ბაზარზე გადასვლას გულისხმობს და, ბუნებრივია, ცალკეული სახელმწიფო ეფექტური მართვის ძიებას დაიწყებს. ჩვენ უნდა გამოვწახოთ შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსასვლელი გზები.**“

თანამედროვე მსოფლიოში კონკურენცია სახელმწიფოებრივი მონყოლის მოდელს შორის კი არა, არამედ ეროვნულ მეურნეობათა მოდელსა და ეკონომიკის დარგთა ორგანიზაციისა და გაძლიერების ფორმებს შორისაც მიმდინარეობს. ის, რაც ოპტიმალურია ჩინელისათვის, ან ამერიკელისათვის, შეიძლება ჩვენთვის არ იყოს მისაღები. ჩვენ გვაქვს განსხვავებული ეროვნული სპეციფიკა (ხასიათი, ჩვევები), რაც ერის ყოფაცხოვრებისა და სამეურნეო საქმიანობის სხვადასხვა სფეროს განსაკუთრებული თავისებურებებით წარმართავს, ჩვენ განსხვავებული გეოპოლიტიკური გარემო, რესურსების პოტენციალი, ბიოგეოკლიმატური პირობები გვაქვს, საიდანაც საკვების შემადგენლობა, კვების თავისებურებები, კვების ხასიათი /კვების ტრადიცია/ და ა.შ. გამომდინარეობს. ეს ბუნებრივია, აგროსასურსათო სექტორის რეფორმირებისა და განვითარების განსხვავებულ მიდგომას, მის განხორციელებას ქართული (ეროვნული ტრადიციების) სპეციფიკის გათვალისწინებით მოითხოვს და არა უცხოეთის რომელიმე ქვეყნის (თუნდაც ძალიან წარმატებულის) გამოცდილების მექანიკურად

გადმოტანა-გამეორებას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში შექმნილი კრიზისული მდგომარეობის ეკონომიკური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ შექმნილ პრობლემათა გადაწყვეტა მხოლოდ აგრარული სექტორის ფარგლებში ვერ მოხერხდება, რადგანაც იგი კომპლექსურ ღონისძიებათა სისტემის შემუშავებას და განხორციელებას მოითხოვს. კერძოდ, საჭიროა შეიქმნას აგროწარმოების განვითარების მყარი საწარმოო და არასაწარმოო ინფრასტრუქტურა, რასაც სასტარტო საფუძველი, ძირითადად, სახელმწიფომ უნდა ჩაუყაროს. ამასთან, საფინანსო, საკრედიტო, სადაზღვევო და სხვა ბერკეტების გონივრული გამოყენებით უნდა მოხდეს სოფლად საქონელმწარმოებელთა ეკონომიკური მოტივის ამაღლება.

ნუ დაგვავიწყდება ერთი პირუთენელი და ბრძნული გამონათქვამი, რომელიც ჩვენს პრობლემებს ზედმინევებით ესადაგება: „**სიღარიბისა და შიმშილის მიზეზი არა სურსათის ნაკლებობა, კი არა დემოკრატიის დეფიციტია, საერთოდ არადემოკრატიული გარემო და კორუფციაა. ამას თუ იმ ქვეყანაში, შიმშილს სულაც არ იწვევს მხოლოდ საკვები პროდუქტების უკმარისობა გაცილებით მნიშვნელოვანია ამ ქვეყნის ინსტიტუციონალური არასრულყოფილება და ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა (გზა, წყალი, ელექტროენერჯია, ჯანდაცვა, კავშირგაბმულობა, ტრანსპორტი, დაუსაქმებლობა და სხვ.)“** – ამარტვა სენი ნობელის პრემიის ლაურეატი.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, აუცილებელია მთავრობამ სწორად განსაზღვრული პრიორიტეტებით შეიმუშაოს აგრარული პოლიტიკის ახალი კონცეფცია, რაშიც არა უბრალოდ აგრარული კი არა, არამედ უფრო ფართო, – სოფლის, როგორც ტერიტორიული ერთეულის განვითარების პოლიტიკა იგულისხმება, ანუ შეახამოს ერთმანეთთან აგრარული, სოციალური და ყოფითი პრობლემების კომპლექსურად გადაჭრა. ხელი შეეწყოს სახელმწიფოს გადაქცევას სოფლის მეურნეობის პროდუქციის არა მარტო მთავარ დამკვეთად, არამედ მთავარ მყიდველად და განმანაწილებლად იმ შემთხვევაში, თუ აუცილებელი იქნება ბაზარზე მდგომარეობის სტაბილიზება. ამასთან ერთად მისაღება საკანონმდებლო აქტები „**საქართველოს სასურსათო უშიშროების შესახებ**“, „**მრავალდარგოვანი სოფლის მეურნეობის დაცვისა და მდგრადი განვითარების შესახებ**“, „**სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ**“, „**აგროპროდუქციასა**

და მისი აღწარმოებისათვის საჭირო პროდუქციაზე (მომსახურებაზე) ფასების პარიტეტის დაცვის შესახებ“ და სხვა, რამაც ქვეყანაში აგროწარმოების აღორძინებისა და შემდგომი განვითარებისათვის საკანონმდებლო ბაზა უნდა შექმნან.

აგროსასურსათო სექტორის საწარმოო პოტენციალის სრული გამოყენებისა და ქვეყნის სასურსათო უშიშროების გადაჭრის მიზნით შესაქმნელია ისეთი საწარმოო-ეკონომიკური და სამართლებრივი გარემო, რაც უზრუნველყოფს:

- სოფლად საქონელმწარმოებელთა მოტივის ამაღლებას;
- სასურსათო პროდუქციისა და ნედლეულის წარმოების რაოდენობრივ-ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესებას;
- თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი აგრარული წარმოებისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის საწარმოთა ამოქმედებას.

ამ ამოცანის რეალიზაცია გულისხმობს ძირითადი პრიორიტეტების გამოყოფას და მათ თანმიმდევრულ განხორციელებას.

მათგან მთავარია:

- ერთიანი აგროსასურსათო სისტემის შექმნა;
- სოფლად საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურისა და ყოფითი პრობლემების კომპლექსურად გადაჭრა;
- ფინანსური რესურსებით საქონელმწარმოებელთა უზრუნველყოფა, სპეციალური აგროსაქმიანობის და სადაზღვევო სისტემების ფორმირება;
- აგროტექსერვისის, ირიგაციისა და დრენაჟის სისტემების აღდგენა და ქვეყნის რეგიონებში მისი შემდგომი განვითარება;
- გლეხურ მეურნეობათა საკონსულტაციო ინფორმაციული მომსახურების, როგორც სისტემის შექმნა და ამოქმედება;
- სოფლად მინის წვრილმესაკუთრეთა ნებაყოფლობითი გაერთიანებების შექმნა და მათი საწარმოო და მარკეტინგული კოპერირება;
- სასოფლო-სამეურნეო და აგროპროდუქციის გადამამუშავებელ საწარმოთა პორიზონტალური და ვერტიკალური ინტეგრაცია;
- აგროსასურსათო სექტორის განვითარების ხელშეწყობი და მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის ფორმირება, რომელშიც პრაქტიკულად მოიაზრება ეკონომიკური მექანიზმის ყველა ელემენტის გააქტიურება.

საქართველოს აქვს შესაბამისი ბიოგეოკლიმატური პირობები, აგრარული პოტენციალი და სხვა კომპონენტე-

ბი (მ.შ. გეოპოლიტიკური), რომლებიც აუცილებელია მოსახლეობის სასურსათო თვითუზრუნველყოფისათვის. ამასთან, ის გამოირჩევა იმითაც, რომ აქ ადამიანის კვებისათვის აუცილებელი თითქმის ყველა სახის პროდუქტის წარმოების შესაძლებლობა და საკმარისი რეზერვია. ეს ნიშნავს, რომ სწორი აგრარული პოლიტიკის გატარების შემთხვევაში საქართველოს შეუძლია სასურსათო უშიშროების მიღწევა სამამულო აგრონარმოების პროდუქციით.

დასასრულ, საქართველოს ეკონომიკური (მათ შორის სასურსათო) უშიშროება დამოკიდებული იქნება საკუთარი შრომით შექმნილ გარანტიასზე, რომ ქართველი კაცი დაუბრუნდება, ააღორძინებს სოფელს და შიმშილით არ მოკვდება. ხალხური თქმულება გვეუბნება: „**სოფლად ნუ ჩაჰკლავ სიცოცხლეს, ქალაქი წაგვიხდებაო.**“ ეს უნდა გვახსოვდეს!

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე ბრძანებს:

1. „საუკუნეთა მანძილზე ქართული კულტურა არაერთი უძლიერესი იმპერიის გავლენას განიცდიდა, მაგრამ ღვთის განგებობითა და ჩვენს წინაპართა ძალისხმევით არასდროს დაგვიკარგავს თვითმყოფადობა“.

2. „საქართველო მხოლოდ მაშინ გადარჩება და დაიმკვიდრებს ღირსეულ ადგილს მსოფლიოში, თუ ის, თავის ტრადიციებზე დაყრდნობით, შექმნის თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და მიღწევებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოს.“

3. „ვფიქრობთ, მომავალმა თაობამ უმთავრესი ყურადღება უნდა მიაქციოს სამეცნიერო, კულტურულ და ეკონომიკურ სფეროს, რომ ჩვენი ქვეყანა სრულფასოვან სახელმწიფოდ იქცეს.“

4. „ჩვენი დიდი რესურსია ინტელექტუალური პოტენციალიც. ქვეყანამ არ უნდა დაკარგოს ის სამეცნიერო მონაპოვარი, რაც მას გააჩნია.“

5. „თუ ადამიანში ქართული სულია, თუ მასში ქართული სული ჩქეფს და მას ქართველი წინაპრები ჰყავდა, იგი მოვალეა დაიცვას ჭეშმარიტი სარწმუნოება, რომელმაც გადაარჩინა საქართველო.“

6. „ჩვენი წინაპრები აგროვებდნენ სულიერ და ეროვნულ ფასეულობებს და ჩვენც უნდა გავაგრძელოთ ეს მამულიშვილური საქმე.“

7. „...საერთაშორისო ბაზარს უნდა შევთავაზოთ ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, რომლის საწარმოო ბაზა საქართველოს მთელი მთა და მთისწინეთია. ეს დიდ მოგებას მოუტანს ხალხს და ააღორძინებს ქართულ სოფელს“.

8. „აუცილებელია, საშუალო და მცირე სანარმოთა დონეზე, მართვის სწორ სისტემაზე დაყრდნობით, მრეწ-

ველობის, სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელი დარგის სწრაფი განვითარება.“

9. „საქართველო ყოველთვის იყო და კვლავაც უნდა გახდეს ვაზისა და ხორბლის ქვეყანა“.

10. „მიხედეთ მინას; მინა დაგაპურებთ და გაგათობთ თქვენ. ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ შეიცვალოს ჩვენი დღევანდელი ყოფა, ამაღლდეს ზნეობა, ამუშავდეს ჩვენი წარმოებები, აყვავდეს სოფლის მეურნეობა.“

წინ გვიდევს საქართველოს ეკონომიკის აღორძინებისა და განვითარების სათანადო არგუმენტებით დასაბუთებული პროგრამა. უწმიდესისა და უნეტარესის ილია მეორის მიერ დასახული გზა, ეროვნული ცხოვრების აღორძინების პროგრამა ილია ჭავჭავაძისეული „უკეთესი ქვეყნის შენებისა“, მხოლოდ ერის ერთიანობითა და თანხმობითაა შესაძლებელი. როგორც გიორგი მთაწმინდელი ბრძანებდა: „ერთნებაობითა და თანადგომით“ ქვეყნის მართვა. ქართველ ხალხსა და ქართველ მეცნიერებს ძალუბრით ამ პროგრამის ხორცშესხმა.

პროგრამის განხორციელებაში გადაწყვეტი მარგულირებელი როლი ქვეყნის ხელისუფლებამ უნდა შეასრულოს სახელმწიფო მართვის უმაღლესი ბერკეტის – ინსტიტუციონალური რეგულირების პოლიტიკის გამოყენებით. აღნიშნულთან დაკავშირებით ერის მამა ილია ჭავჭავაძე წერდა: „**მთავრობას იმისთანა ნყობილება უნდა ჰქონდეს, რომ ერთის გზით თავისი ხალხის მეურნეობის ნამდვილს, უტყუარს და აუცილებელ საჭიროებას დღემუდამ ჰგრძნობდეს, და მეორეს გზით – მზად იყოს ფულით, ცოდნით, რჩევით დაუყოვნებლივ შემწეობა მიაშველოს იქ მაინც, საცა კერძო პირთა შეძლება ვერ განვდება.**“ ხოლო „**საცა მთავრობას სოფლის მეურნეობის საჭიროების გამომთქმელ ორგანოდ თვით საზოგადოება ჰყავს და ამ საჭიროების პასუხის-საგებად და დასაკმაყოფილებლად მარტივი მთავრობითი ნყობილება, იქ სოფლის მეურნეობა დღედაღლე წინ მიდის ხალხისა და მთავრობის საკეთილდღეოდ.**“

ილია მართლი გვასწავლის: „**უნარსულოდ ანმყო უფესვო ნერგია, თავგაუტანელი, ფეხ-მოუკიდებელი... ერი თავის გმირების ცხოვრებითა და მაგალითებით უნდა მსუფლდებულდეს, თუ მართლა ერობა მსურს და აგრეც არის, საცა ერი ერობს.**“ ღრმად მწამს, რომ ქვეყნის სიძლიერე და მთლიანობა წინაპართა და შთამომავალთა კავშირი სწორედ ამგვარ ურყევე ერთობას ეფუძნება.

ილია ჭავჭავაძე პოლიტოლოგიური აზროვნების დონეზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ მან დაახლოებით 130 წლის წინსწრებით განჭვრიტა ის ორი მთავარი ფაქტორი, რომელთა გამოც საქართველოს გამოხსნა რუსული იმპერიის ხელიდან ისტორიული აუცილებლობა იყო:

პირველი, მსოფლიო მიდის დემოკრატიზაციის გზით, დემოკრატია კი კოლონიალიზმს არ იგუებს.

მეორე, რუსეთი ჩამორჩენილია ევროპასთან შედარებით, მას არ აცდიან იმ დიდი ლუკმის მონელებას, რომელიც გადაყლაპული აქვს.

130 წელიწადი პოლიტიკური პროგნოზისათვის ძალიან დიდი დროა!

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე მოგვმართავს ჩვენ ყველას, განსაკუთრებით ახალგაზრდობას: „**გახსოვდეთ, მთავარი ბრძოლა ბოროტთან მოგებულია. ...მამ, იბრძოლეთ, ჩვენი გმირი წინაპრების მსგავსად, რათა საკუთარ თავში და თქვენ გარშემო დაცვათ თქვენი წილი საქართველო. ეს ომია – თქვენი დიდგორი, თქვენი ბასიანი!**“

უწმიდესისა და უნეტარესის პოზიცია შეურყეველია, ბრძნული და სამართლიანი: „**ქართველი ერი ვერასოდეს შეეგუება შექმნილ უსამართლობას. ჩვენ ყველასთან მშვიდობა გვინდა, მაგრამ არა ტერიტორიების დაკარგვის ხარჯზე.**“

ისიც მჯერა, ადრე თუ გვიან, აფხაზებიც და ოსებიც მიხვდებიან, რომ მათი გადარჩენა საქართველოსთან ერთობაშია და ეს დღე მით უფრო მალე დადგება, რაც უფრო მალე მოხდება მათიც და თითოეული ჩვენგანის, – საერთოდ ჩვენი საზოგადოების სულიერი ამაღლება.

საქართველო აუცილებლად გამთლიანდება და გაბრწყინდება!“

ბედნიერია ის ერი, ვისაც ჰყავდა ილია მართალი და ჰყავს უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე. თუ კარგად გავიაზრებთ ორი ისტორიათგან მსაზღვრელი პიროვნების თითოეულ სიტყვას, ჩვენს თვალწინ მოქმედების ის გეგმა გამოიკვეთება, რომელიც ერს დაკარგულ ფუნქციას დაუბრუნებს და ქვეყანას სასოწარკვეთიდან სიცოცხლისაკენ წარუძღვება.

ქართველებმა ერთხელ საბედისწერო შეცდომა უკვე დაუშვეს და ილია მართლის გზას გადაუხვიეს. შვიდი ათეული წლის შემდეგ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორის ლოცვა-კურთხევით ეს გზა ისევ გამოჩნდა და განათდა. ხელმეორედ გზიდან გადაცდომის ნებას უფლისაკენ შემობრუნებულ ერს თავად განგება არ მისცემს!